

وظایف مرزبانان در حل اختلاف مرزی

مؤلف: محمد سهرابی

سهرابی، محمد: ۱۳۲۰ -

وظایف مرزبانان در حل اختلاف مرزی / تألیف محمد سهرابی؛ ویراستاران علیرضا غلامی، شهریانو ناصر: [برای] معاونت آموزش دانشگاه علوم انتظامی، اداره کل تدوین متون آموزشی. - - تهران: جهان جام جم، ۱۳۸۴.

۱۲۸ ص. - - (معاونت آموزش دانشگاه انتظامی ناجا، اداره کل تدوین متون آموزشی: [ج] ۱۶)

ISBN:964-8625-18-2

فهرستنویسی براساس اطلاعات فیبا.

۱. علوم نظامی - - ایران - - دستنامه‌های افسران. ۲. اختلاف مرزی. ۳. مرزها - - حفاظت.
الف. دانشگاه علوم انتظامی ناجا. اداره کل تدوین متون آموزشی. ب. عنوان.

۳۷۸/۵۵

LGR۹۹۶/۲۲

ج. ۱۶

کتابخانه ملی ایران

۸۴-۴۳۰۴۸ م

وظایف مرزبانان در حل اختلاف مرزی

مؤلف: محمد سهرابی

ویراستار: علیرضا غلامی، شهریانو ناصر

مدیر اجرایی: محمدرضا نادرپور

صفحه‌آرا: نگین صارمی

لیتوگرافی: بهنور پرداز

چاپ: نگرش

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۳۰۰۰ جلد

سال انتشار: ۱۳۸۴

قیمت: ۱۰۰۰۰ ریال

ناشر: مؤسسه انتشاراتی جهان جام جم

نشانی: تهران - خ جنت‌آباد شمالی - خ گلزار غربی - کوچه شهید محسنی بعد - پلاک ۱۳

تلفکس: ۴۴۸۲۹۲۳۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

(چهار)

پیشگفتار

دانشگاه علوم انتظامی به عنوان مرکز تربیت افسران مؤمن، متعهد و متخصص، رسالت عظیمی در تأمین کارکنان مورد نیاز ناجا و ارتقاء علمی آنان در طول خدمت مقدس را برعهده دارد.

تولید و انتشار علوم پلیسی، مکتوب و مستند نمودن تجارب و یافته‌های علمی و تجربی نیز یکی دیگر از رسالت‌های این دانشگاه محسوب می‌شود.

در راستای مأموریت‌های یاد شده، تألیف کتاب‌های علمی آموزشی توسط اساتید و صاحب‌نظران در برنامه‌های جاری معاونت آموزش دانشگاه گنجانده شده است تا در این رهگذر انتقال دانش به دانشجویان، فراگیران و سایر علاقه‌مندان روند مطلوب‌تری داشته باشند.

امیدواریم با تداوم روند موجود و انتشار متون جدید، بتوانیم ضمن انجام رسالت و مأموریت‌های متصوره به ارتقاء سطح علمی و مهارتی کارکنان ناجا و در نهایت ارتقاء کمی و کیفی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران کمک نموده و رضایت خداوند متعال را کسب نماییم.

بدین وسیله از زحمات کلیه عزیزانی که در این خصوص ما را یاری نموده و یا می‌نمایند، به ویژه اساتید و مؤلفان گرامی، همکاران آموزشی و گروه‌های علمی تقدیر و تشکر می‌نمایم.

معاون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی
سرهنگ پاسدار مهندس علی اصغر نیکنام

مقدمه

تولید منابع آموزشی غنی‌ترین بخش فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی در دانشگاه‌ها و موسسه‌های علمی و آموزشی است و دانشگاه علوم انتظامی نیز به عنوان مرکز ثقل دانش، بینش و مهارت در علوم پلیسی، از این قائده مستثنی نیست. بنابراین، با توجه به توسعه و گسترش فناوری در علوم پلیسی و انتظامی، لزوم دگرگونی اساسی در نظام آموزشی دانشگاه علوم انتظامی بیش از پیش احساس گردید و به همین منظور تولید منابع و متون آموزشی به عنوان بخشی از نظام آموزشی دانشگاه علوم انتظامی در دستور کار قرار گرفت بطوری که در چند سال اخیر گام‌هایی در جهت تولید منابع و متون آموزشی در حوزه‌های تخصصی علوم پلیسی برداشته شده است که هنوز مراحل اولیه را طی می‌کند، در این مرحله دانش، بینش، مهارت‌ها و ارزشهای علوم پلیسی تدوین، تنظیم و به رشته تحریر درآمده است تا به لحاظ تئوریک و نظری علوم پلیسی و انتظامی را پوشش دهد. در این راستا، اداره کل تدوین متون آموزشی معاونت آموزش، با تدوین، تألیف و ترجمه متون آموزشی، امکان تحقق اهداف ذیل را در نظام آموزشی دانشگاه فراهم می‌سازد:

الف) بالابردن توان شناختی و علمی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی

مهم‌ترین هدف تولید متون آموزشی بالابردن شناخت، بینش و مهارت دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی است. این شناخت را می‌توان به چند دسته تقسیم کرد:

- 1- آموختن و یادآوری دانش و اطلاعات تخصصی علوم پلیسی؛
- 2- درک و فهم تخصصی علوم انتظامی؛
- 3- به کار بردن اصول، قوانین و روش‌های خاص علوم انتظامی؛
- 4- تجزیه و تحلیل و نقد مسایل، عوامل و پدیده‌های انتظامی؛
- 5- تولید، ارتقاء و اصلاح علوم پلیسی در کشور؛
- 6- به‌کارگیری روش‌ها و تکنیک‌های علوم پلیسی گذشته و حال

ب) بالا بردن مشارکت فردی و جمعی دانشجویان

با تدوین منابع می‌توان ارزشها، علایق و نگرش‌های دانشجویان پلیس را بالا برد و با بالا بردن آن می‌توان:

- 1- امکان خوب گوش دادن را برای دانشجویان فراهم آورد.
- 2- امکان مشارکت فردی و جمعی را در حوزه‌های مسایل اجتماعی در دانشجویان مهیا نمود.
- 3- دانش، بینش و مهارت را برای دانشجویان مهیا کرد تا بتوانند به اتکای آن از عملکرد و توان علمی و تخصصی خود در حوزه فعالیتهای انتظامی دفاع نمایند.
- 4- امکان کنترل رفتار و گفتار را برای دانشجویان مهیا ساخته تا نظام آموزشی و منش انتظامی را پیوسته به صورت نظام ثابت ذهنی در خود به وجود آورند.

ج) بالا بردن تواناییهای مهارتی دانشجویان علوم انتظامی

تسلط بر مهارت‌های علمی، تجربی، سنتی و عمومی پلیسی یکی از اهدافی است که با تولید و تدوین منابع آموزشی نهاده‌ها خواهد شد. با ایجاد این منابع سازماندهی شده می‌توان:

- ۱- امکان مشاهده دقیق و هدفمند وقایع و پدیده‌های پلیسی را برای دانشجویان مهیا نمود.
- ۲- پیروی و تقلید از قوانین، روش‌ها و ضوابط عمومی و علمی علوم پلیسی را برای دانشجویان فراهم کرد.

۳- دقت و سرعت عمل را در دانشجویان بالا برد.

۴- رعایت نظم و انضباط در انجام عملیات انتظامی را برای دانشجویان مهیا کرد.

۵- تسلط کامل بر وظایف اجرایی و شغلی برای دانشجویان را به وجود آورد.

د) شناخت ارزشهای مشترک جامعه و پلیس

با تولید منابع و متون آموزشی از دانشجویان پلیس توقع آن می‌رود که شناخت دقیقی از ارزشها، علایق، گرایشها، باورها و عقاید جامعه خود داشته و آن‌ها را در انجام وظایف به کار گیرند. این شناخت می‌تواند شامل موارد ذیل باشد:

- ۱- شناخت ارزشهای مشترک عمومی جامعه و پلیس؛
- ۲- شناخت حقوق سازمانی و انسانی شهروندان از سوی پلیس؛
- ۳- ایجاد حس وفاداری به کشور، نظام و پلیس؛
- ۴- احساس احترام و تعلق خاطر نسبت به آرمان‌ها، میراث، تاریخ، نهادهای اجتماعی، ارزشهای اسلامی و انسانی.

تغییر و ارتقای نظام تعلیم و تربیت در دانشگاه علوم انتظامی مسئله‌ای است که قابل شک و خدشه نیست و دانشگاه باید در این برهه از زمان با تولید، تدوین و تألیف منابع و متون آموزشی گام بردارد و در این راستا دانشگاه علوم انتظامی با ایجاد تشکیلات و مدیریت مستقل تصمیم به تولید منابع و محتوای آموزشی گرفته که متن حاضر حاصل زحمات یکی از تولید کنندگان عرصه تولید، و تدوین منابع و متون آموزشی است. امید است کارشناسان، محققان و مسئولان؛ منابع تولید شده را مورد نقد و اصلاح قرار داده و نقاط خلاء را به اطلاع نویسندگان گروه علمی مربوط و معاونت آموزش دانشگاه برسانند تا در جهت پرکردن خلاء، موجود در علوم پلیسی و انتظامی اقدام لازم صورت پذیرد.

در پایان توفیق روز افزون نویسندگان، مترجمان و تلاشگران عرصه تولید متون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی را از خداوند متعال خواستارم.

مسئول طرح تدوین متون آموزشی دانشگاه علوم انتظامی

محمدرضا نادرپور

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	مقدمه مؤلف
۵	فصل اول: کلیات
۵	تعاریف و اصطلاحات
۵	الف) اسناد قانونی قبل از پیروزی انقلاب اسلامی
۷	ب) بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۹	اهمیت مرزبانی و ضرورت حل به موقع اختلافات مرزی
۱۳	فصل دوم: وقایع و رویدادهای مرزی و چگونگی انجام وظایف مرزبانان
۱۳	اختلافات ارضی و حوادث مترتب بر آنها
۱۴	الف) بررسی تاریخی اختلافات مرزی در غرب کشور
۱۶	ب) عهدنامه ارزروم اول ۱۸۲۳ میلادی
۱۷	ج) عهدنامه ارزروم دوم ۱۸۴۷
۲۵	فصل سوم: مبنای رسیدگی و مستندات در حل اختلافات مرزی
۲۵	حقوق بین الملل عمومی چیست؟
۲۵	الف) تعریف حقوق بین الملل
۳۲	ب) نفی و اثبات حقوق بین الملل
۳۴	ج) ضرورت حقوق بین الملل
۳۴	انواع حقوق بین الملل
۳۴	الف) حقوق بین الملل خاص
۳۵	ب) حقوق بین الملل عام
۳۵	ج) حقوق بین الملل جهانی
۳۵	د) جایگاه اصول و قواعد حقوق بین الملل و سلسله مراتب آنها
۳۷	فصل چهارم: مقایسه حقوق بین الملل و حقوق داخلی
۳۷	شرایط ایجاد قانون
۳۷	تعریف قانون
۴۱	فصل پنجم: منابع حقوق بین الملل
۴۱	۱- موافقت علنی
۴۱	۲- موافقت ضمنی
۴۲	الف) معاهدات و قراردادهای بین المللی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۴۳	ب) رسوم بین الملل.....
۴۴	ج) اصول کلی حقوقی.....
۴۵	د) رویه های قضایی، آراء و عقاید دانشمندان برجسته حقوق (دکترین).....
۴۵	هـ) عادات و نزاکت بین المللی.....
۴۷	فصل ششم: مراحل رسیدگی به اختلافات مرزی و وظایف رده های مسئول رسیدگی
۴۷	بخش اول: رسیدگی به اختلافات مرزی
۴۷	فرماندهی کل مرزبان، مرزبانان درجه ۱ و ۲ و جانشینان آن.....
۴۸	۱- رسیدگی به مسایل مرزی با کشورهای همسایه شمالی تازه استقلال یافته.....
۵۱	۲- رسیدگی به حوادث مرزی مشترک با ترکیه.....
۵۶	۳- رسیدگی به حوادث و وقایع مرزی مشترک بین ایران و عراق.....
۵۸	۴- رسیدگی به اختلافات و حوادث مشترک در مرز ایران و پاکستان.....
۶۰	۵- رسیدگی به حوادث مرزی و اختلافات در مرز مشترک ایران و افغانستان.....
۶۲	۶- رسیدگی به حوادث مرزی در حوزه خلیج فارس و دریای عمان.....
۶۳	بخش دوم: بررسی وظایف رده های مسئول رسیدگی
۶۳	۱- عبور غیرقانونی اشخاص از مرز.....
۶۴	۲- عبور اشخاص به قصد ارتکاب عملیاتی از قبیل راهزنی، دستبرد، غارت، قاچاق.....
۶۵	۳- کمک و مساعدت برای عبور غیرقانونی از مرز.....
۶۵	۴- قتل و جرح و کلیه اعمال تعرض آمیز.....
۶۶	۵- تغییر محل علانم مرزی و یا تخریب و ازهدام آنها.....
۶۷	۶- عبور غیرمجاز دام و گله از مرز.....
۶۸	۷- تیراندازی به سوی پاسگاهها و مأمورین یا اشخاص.....
۶۸	۸- تجاوز به حریم هوایی.....
۷۱	فصل هفتم: تجزیه و تحلیل روشهای رسیدگی به اختلافات و وقایع مرزی
۷۵	فصل هشتم: نحوه انجام مکاتبات مرزی
۷۷	فرم تهیه نامه های ارسالی به مرزبان مقابل.....
۸۰	نحوه اعتراضات مرزی.....
۸۶	الف) منظور از اعتراض چیست.....
۸۷	ب) دلایل و موارد تنظیم و ارسال یادداشت های رسمی برای اعتراض.....
۹۱	فصل نهم: نحوه ملاقات های مرزی
۹۱	تعریف ملاقات

انواع ملاقاتها	۹۱
الف) ملاقات عادی	۹۱
ب) ملاقات فوری یا اضطراری	۹۲
ج) ملاقات هیأت‌های عالی	۹۲
فصل دهم: نحوه مذاکرات مرزی	۹۷
تعریف مذاکره	۹۸
انواع مذاکره یا گفتگو	۹۸
الف) مذاکرات و گفتگوی عادی	۹۸
ب) مذاکرات فوق‌العاده یا اضطراری	۹۸
ج) عوامل موثر در توفیق مذاکرات	۹۹
خصوصیات و ویژگی حاکم بر مذاکره کننده	۹۹
مدیریت مذاکره	۱۰۲
چگونگی تنظیم صورتجلسه مشترک (پروتکل، آکت)	۱۰۳
فصل یازدهم: پروژه‌های عملی	۱۰۵
پروژه شماره یک	۱۰۵
الف) مفهوم نامه	۱۰۵
ب) مفهوم کلی اقدامات انجام شده از سوی مرزبان جمهوری اسلامی ایران	۱۰۶
پروژه شماره دو	۱۰۸
الف) سابقه: صورت مسئله	۱۰۸
ب) اقدامات مرزبان	۱۰۹
پروژه شماره سه	۱۱۱
الف) صورت مسئله	۱۱۱
ب) اقدامات انجام شده	۱۱۱
پروژه چهارم	۱۱۲
الف) صورت مسئله (حادثه)	۱۱۲
ب) اقدامات مرزبان ایرانی	۱۱۳
منابع و مآخذ	۱۱۵

مقدمه مؤلف

پیش از پرداختن به چگونگی مرزداری و حفاظت از مرزها در ایران باستان تا دوران کنونی، شایسته است تا بحث را به ذکر دعایی از امام سجاد (ع) مزین کنیم تا ماهیت و حساسیت مرزداری و مرزبانی در کشور اسلامی بهتر و روشن تر درک شود. حضرت در دعای بیست و هفتم خود بدون توجه به اینکه حکومت در دست طاغوت‌های عصر بنی امیه بوده و ظلمها و ستمهای پیشماری در حق خاندان پیامبر اسلام (ص) روا داشته بودند، مرزداران میهن اسلامی را علیرغم تبعیت از طاغوت به حراست از حدود و ثغور اسلام پرداخته و برابر کفار و دشمنان از نوامیس مسلمین و کیان اسلام محافظت می‌کردند، از صمیم قلب دعا کرده است تا در کلیه اعصار و دورانی‌های پس از ایشان نیز بمانند چراغی روشنگر، راهنما و مشوق مرزبانان و مرزداران غیور مسلمین باشد.

این دعا در ۱۸ بخش (فراز) جداگانه تدوین شده و هر یک از بخشها مبین آثار بسیار با ارزشی است که به ذکر چند بخش از آنها بسنده می‌کنیم.

۱ - اللهم صل على محمد و آله. و حصن شُجُور المسلمين بعزتك. و ابد حماها بقوتك.

و اسبغ عطايهم من جدتك.

بار خدایا بر محمد و خاندانش سلام و درود فرست و مرزهای مسلمانان را به غلبه و تسلط خود استوار گردان و با قدرت خود نگهبانان آن مرزها را توانمند کن و بخشایش را به آنان فراوان کن.

۲ - اللهم صل على محمد و آله و کثر عدتكم و اشجذ اسلحتكم، و احرس حوزتكم، و

امنع حومتكم، و الف جمعهم، و دبر امرهم و اتر بین میرهم، و توحد کفایک

مؤنهم، و اعضد هم بالنصر، و اعنهم بالصبر، و الطف لهم فی المکر.

خداوند را بر محمد و دودمانش سلام و درود بفرست، عده و نیروی مرزداران را بسیار فرما و سلاحهای آنان را تیز و بران کن و مرزهای آنان را محافظت کن و اطرافشان را محکم و پیوند اجتماعشان را محکم تر و فشرده تر فرما و کارهایشان را به نحو شایسته تدبیر فرما و آذوقه آنان را پی در پی برسان و دشواریهای آنان را به تنهایی کفایت و با یاری خود صبر و استقامتشان کمک و یاری برسان و با آنان در خصوص تدابیر جنگی دقت نظر فرما.

۲- اللهم صل على محمد و آله، و عرقهم ما يجهلون، و علمهم ما لا يعلمون، و بصرهم ما لا يبصرون.

خدایا بر محمد و آل او درود فرست و آنچه از رموز جنگی که بدان ناآگاه هستند بشناسان و آنچه در مورد رفتار دشمنان نمی دانند (منظور تدابیر و تاکتیکها و استراتژیهای دشمنان است) به آنان بیاموز، آنچه از مکر و فریب دشمنان نمی بینند بر آنان آشکار گردان.

۴- اللهم صل على محمد و آله، انهم عند لقائهم العدو ذكروا دنياهم الخداعية الفروا، و امح عن قلوبهم خطرات المال الفتون، و اجعل الجنة نصب اعينهم، و اسوح منها لابصارهم ما اعدت فيها من مساكن الخلد و منازل الكرامة و الجور الحسن و الانهار المطردة بانواع الاشربة و الاشجار امتدلية بصنوف الثمر حتى لا ييهم احد منهم بالادبار، و لا يحدث نفسه عن قرنة بفرار.

بارخدایا بر محمد و خاندان او درود فرست و وقت روبرو شدن با دشمنان و یا دنیای فریبنده را فراموششان گردان و اندیشهها و افکار گمراه کننده را از قلب آنان پاک گردان و بهشت را در برابر چشمان آنان قرار بده و از آن بهشت آنچه از خوردنیها و لذتها در برابر چشمانشان نمایان کن تا کسی از آنان آهنگ گرداندن از دشمن و گریختن از برابر آنها با خود زمزمه نکنند.

۵- اللهم اقلل بذالك عدوهم، و اقلل عنهم اضرارهم، و فرق بينهم و بين اسلحتهم و اخلع و شاقق اقتدعتهم، و باعد بينهم و بين اعدائهم، و حيرهم فتن سبلهم، و ضللهم عن وجههم، و اقطع عنهم المدد، و انقض منهم العدد، و املا اقتدعتهم

الرعب، و اقتبض ایدیهم عن البسط، و اخزم السنتمهم، عن النطق و شردهم من خلفهم، و نكل بهم من وراءهم، و اقطع بخزیمهم اطماع من بعدهم.

پروردگارا دشمنانسان را در هم شکن و برتری آنها را بگیر و با شکست روبروشان و بین دشمنان و سلاح آنان جدایی بیانداز (از پیشروی بازدار) و بند دشمنان را بکن و میان آنها و تدارکات آنها دوری بیانداز و در راهها و تدابیر جنگی سرگردان کن و در جنگ با مسلمانان گمراهشان کن دست آنها را از کمکها کوتاه و شمارهشان را بکاه و دلهای آنان را از ترس پرکن و دستان آنان را به بند و زبان آنان را از گفتار بازدار و ایشان را از پس آیندگانیشان عبرت قرار بده تا با خوار ساختن آنان طمع و آرزوی کسان بعد از آنان را هم قطع فرما.

مفهوم این دعا لزوم حفظ حدود و ثغور مسلمین و مراقبت از مرزها و مرزداري و اهمیت کار مرزبانان در اسلام است. همچنین لزوم بیداری و هوشیاری و جمع‌آوری به موقع اخبار و اطلاعات از دشمن به منظور تکامل بخشیدن به شناخت از دشمن و بالا بردن سطح آموزش و سبک آمادگی برای انجام عملیات و توجه به بالا بردن استعداد و تواناییهای رزمی و تجهیزات مدرن و عنایت به مسایل روحی و رفاهی مرزبانان و مرزداران و اعتقاد و ایمان به امدادهای غیبی و یاری و کمک خداوند متعال و فراموش کردن امور دنیوی در موقع مواجهه رزمندگان با کفار و دشمنان اسلام و مسلمین و ایمان به وعده‌های خداوند و مژده بهشت برای رزمندگان و مراقبت کنندگان از مرزهای اسلام از مصادیق بارز حساسیت و اهمیت مرز و حفظ کیان اسلام است.

علاوه بر دعای حضرت امام سجاد (ع) اخبار و احادیث متعدد دیگری نیز به بزرگان منتسب است. فقط ذکر یک حدیث دیگری از این سلسله می‌تواند به روشن شدن جایگاه حساس مرز و مرزداري در اسلام کمک شایانی بکند.

شخصی به نام محمد بن علیس به نقل از یونس به روایت از حضرت علی بن موسی الرضا (ع)، امام هشتم می‌گوید:

در حضور حضرت بودم یکی از شیعیان از او سؤال می‌کنند: شخصی شیعه برای جهاد اسلحه‌ای (کمان و شمشیر) از فرد دیگری تهیه می‌کند. با توجه به اینکه جهاد و

بایستی به حکم امام عادل باشد نظر به حکومت طاغوت بر آن سرزمین اسلامی تکلیف او چیست، امام می‌فرماید: سلاح را پس داده و به صاحبش برگرداند. عرض می‌کند آن شخص فوت کرده و در دسترس نیست. می‌فرماید آنرا در مرزداري و حفظ مرزهای اسلام بکار گیرند تا در صورتیکه سرزمین اسلامی از سوی دشمن مورد هجوم و تعرض قرار گرفت استفاده نمایند. چون سرزمین اسلامی باید باقی بماند تا روزی به دست امام عادل برسد.^۱

ناگفته نماند در این خصوص روایات و احادیث مختلفی نفیاً و یا اثباتاً نقل شده است که در اینجا قصد ورود به جزئیات را نداریم. اما آنچه مسلم است حفظ کیان اسلام و محافظت عرض و ناموس مسلمانان و نگهبانی از مرزهای اسلام در تمام اعصار و قرون از جایگاه خاص و حساسی برخوردار بوده است. بنابراین در برهه تاریخ و زمان کنونی نیز با توجه به عزم و اراده دشمنان اسلام برای مقابله با پیشرفت اسلام به ویژه رشد و توسعه جمهوری اسلامی ایران به عنوان ام‌القراء اسلام، دارای اهمیت بارزی است. لذا بالا بردن آموزش مرزبانان و مرزداران جمهوری اسلامی به عنوان مسئولین اجرایی حراست از مرزهای کشور مورد عنایت ویژه‌ای قرار گرفته و مطالب ارائه شده در این جزوه که منطبق با برنامه تفصیلی آموزشهای دانشکده پلیس مرزی می‌باشد. برای دانشجویان مفید بوده و بر معلومات آنان اضافه نموده و بر حفظ آمادگی و ارائه خدمت در مناطق مرزی موثر باشد.

محمد سهرابی